

Działalność pomocowa organizowana w ramach Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego

„Zdziwicie się, gdy wam powiem, że jest większy dar niż wskrzeszanie umarłych,
uzdawianie chorych, lub inne, jeszcze większe cuda. Cóż to za dar i co za przywileje?
- Chrześcijańskie miłosierdzie”¹.

ŚW. JAN CHRYZOSTOM

Niesienie pomocy człowiekowi potrzebującemu jest wpisane w misję Kościoła od początku jego istnienia. Wskazówki dotyczące niesienia pomocy ubogim, chorym odnajdujemy już na kartach Pisma Świętego. W praktyce działania społecznego pierwszych wieków działalności Kościoła szczególne miejsce zajmuje ubóstwo będące z jednej strony wartością duchową (charakter dobrowolnej rezygnacji z bogactwa) z drugiej zaś problemem z jakim borykało się w codziennym życiu wielu ludzi. W odniesieniu do tego zagadnienia poszukiwano rozwiązań mających swe uzasadnienie w społecznym przekazie Ewangelii, który najpełniej został ujęty w słowach Zbawiciela „Albowiem łaknąłem, a daliście mi jeść, pragnąłem, a daliście mi pić, byłem przychodniem, a przyjęliście mnie, byłem nagi, a przyodzialiście mnie, byłem chory, a odwiedzaliście mnie, byłem w więzieniu, a przychodziliście do mnie”². Odpowiedzią na kwestie socjalne było miłosierdzie, traktowane jako powszechna powinność

* Dr Izabela Kochan jest adiunktem w Ekumenicznym Instytucie Pedagogicznym Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej.

¹ Ks. W. Kania, *Caritas u św. Jana Chryzostoma*, [w:] *Vox Patrum*, 16 (1996) z. 30-31, s. 147-148.

² Mt 25, 35-36 (cytat za.: *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa 1975).

Kościoła. Miłosierdzie było także nakazem, który powinien znaleźć odzwierciedlenie w codziennych zachowaniach każdego chrześcijanina.

Jedną z pierwszych form pomocowych organizowanych w ramach działalności Kościoła były wspólne posiłki dla biednych członków danej Gminy. W Kościele Wschodnim w IV i V wieku powszechne były agapy na grobach męczenników, w których uczestniczyli ubodzy³. Społeczność wiernych zbierała również środki pieniężne w czasie kolekt. Inicjatorami pomocy dla potrzebujących byli biskupi wspierani w praktyce życia codziennego przez diakonów⁴. IV stulecie to również okres, w którym działalność pomocowa nabierała charakteru instytucjonalnego. Kolebką zorganizowanych w ten sposób form pomocy był wspomniany chrześcijański Wschód. Wśród odbiorców zinstytucjonalizowanych form pomocy znaleźli się pielgrzymi, sieroty, osoby starsze i ubogie. Na terenie Konstantynopola powstały pierwsze ksenochodia – hospicja dla pielgrzymów. Św. Helenie, matce Konstantyna Wielkiego, zawdzięczamy utworzenie pierwszego gerokomium - domu dla osób starszych⁵. Urzeczywistnieniem chrześcijańskiego miłosierdzia w tej formie była postawa św. Bazylego Wielkiego, który pozbył się swego majątku na rzecz osób potrzebujących i zorganizował tzw. *Bazyliadę* będącą domem dla podróżujących, w którym poza schronieniem otaczano przybyszy opieką lekarską, przydzielano przewodników w dalszej podróży itp.⁶. W miarę rozwoju *Bazyliady* „wokół kościoła i klasztoru, powstały przytułki dla ubogich, szpitale, baraki dla trędowatych, całe <nowe miasto>”⁷. *Bazyliada* była miejscem gdzie osoby potrzebujące otrzymywały pomoc zarówno w sensie fizycznym ale również w sensie duchowym.

Św. Bazyli Wielki oraz św. Jan Chryzostom to osoby, które we współczesności są stale obecne w życiu liturgicznym Cerkwi. Niewątpliwie

³ Szerzej na ten temat w: ks. J. Pałucki, *Agapy wyrazem braterskiej miłości chrześcijańskiej*, [w:] Vox Patrum, 16 (1996) z. 30-31, s. 197-216.

⁴ Szerzej zob.: M. Marczewski, *Posługa charytatywna diakona w Kościele pierwszych wieków*, [w:] Vox Patrum, 16 (1996) z. 30-31, s. 217-228; ks. S. Ostapczuk, *Diakon w Kościele prawosławnym*, [w:] Cerkiewny Wiestnik, 3/2006, s. 18-25.

⁵ Ks. S. Longosz, *Ksenochodium – hospicjum wczesnochrześcijańskie*, [w:] Vox Patrum, 16 (1996) z. 30-31, s. 287.

⁶ Ks. J. Naumowicz, *Instytucje charytatywne św. Bazylego – „Bazyliada”*, [w:] Vox Patrum, 16 (1996) z. 30-31, s. 129.

⁷ Tamże, s. 138.

w wymiarze praktycznym św. Bazyli Wielki ze swą *Bazyliadą* i wyjątkowym podejściem do potrzebujących jest niedoścignionym wzorem instytucjonalnej formy pomocy. Św. Jan Chryzostom pozostawił bogatą spuściznę w formie homilii, w których treści zawarte są wskazówki dotyczące gościnności chrześcijańskiej, której sam również był przykładem⁸.

Pomoc potrzebującym była wpisana w życiorysy wielu postaci czczonych przez Kościół prawosławny. Wśród nich na uwagę zasługuje również św. Jan Jałmużnik, który „będących w biedzie obdarzał jałmużną; pocieszał cierpiących nie słowem lecz czynem; karmił głodnych i odziewał nagich; wykupywał będących w niewoli; troszczył się o pielgrzymów i chorych. Szczodrość jego przypominała rzekę, nieustannie i obficie płynącą oraz zaspokajającą pragnienie wszystkich spragnionych”⁹.

Osoba Zbawiciela, przekaz Pisma Świętego, nauki Ojców Kościoła kształtowały nowe wzorce osobowe wskazujące na miłosierdzie jako na imperatyw chrześcijaństwa, znalazło to również swe odzwierciedlenie w działalności wyznawców prawosławia na terenie Rzeczypospolitej. Na XV wiek datuje się powstanie ruchu brackiego, w ramach którego osoby świeckie angażowały się w prace na rzecz społeczności wiernych. Aktywność dobroczynna Cerkwi oraz bractw cerkiewnych urzeczywistniała się nie tylko w praktycznych działaniach na rzecz osób mających trudności w codziennym funkcjonowaniu na skutek ubóstwa, choroby czy też wieku, wyrażała się także w stymulacji rozwoju poprzez udostępnianie księgozbiorów bądź prowadzenie szkół. Przykładem może być jedno z pierwszych bractw działających na terenie Rzeczypospolitej z siedzibą w Lublinie, które prowadziło przytułek dla osób ubogich, szpital i szkołę¹⁰.

Spośród innych form organizowanych na terenach polskich ukierunkowanych na pomoc potrzebującym można wskazać na klasztory, które, wzorem *Bazyliady*, organizowały wokół centralnego punktu, jakim była świątynia, różnego rodzaju ośrodki pomocowe. W czasie zaborów obserwuje się, na terenie zaboru rosyjskiego, znaczący wzrost organizacji instytucji będących odpowiedzią na istniejące problemy społeczne.

⁸ Ks. Henryk Wójtowicz, *Gościnność wczesnochrześcijańska*, [w:] Vox Patrum, 16 (1996) z. 30-31, s. 325.

⁹ *Żywoty świętych, Księga Trzecia, Listopad*, część 1, red. K. Leśniewski, Lublin 1998, s. 246.

¹⁰ *Lubelskie Bractwo Prawosławne*, <http://tnn.pl/pm,84.html> (dostęp 12.12.2011).

Przykładem takiej działalności może być klasztor w Wirowie¹¹. Przebywało w nim 200 oddanych posłudze dobroczynnej mniszek. Obok klasztoru wzniesiono budynek szpitala, w którym znalazły schronienie osoby starsze i niepełnosprawne¹². Pod koniec XIX stulecia w przylegającej do Wirowa wsi Mołozew przełożona klasztoru nabyła starą karczmę, którą następnie zaadoptowano na potrzeby szkoły. W związku z tym, że budynek okazał się niewystarczający na zaspokojenie potrzeb około 500 dzieci staraniem mniszek wzniesiony został nowy budynek. Ponadto w klasztorze działały: sierociniec, szpital, apteka oraz ferma mleczarska¹³.

Działalność pomocowa nie ograniczała się jedynie do klasztorów i bractw cerkiewnych, w odpowiedzi na potrzeby społeczne wierni organizowali się również w parafiach. W ten sposób wdrażali ideę miłosierdzia w życie. Można w tym miejscu wspomnieć chociażby Prawosławne Parafialne Towarzystwo Dobroczynności¹⁴ w Siedlcach, które rozpoczęło swą działalność w latach osiemdziesiątych XIX wieku. Towarzystwo to, poza wspomaganie parafii w postaci przekazywania pieniędzy np. na funkcjonowanie chóru, wyposażenie cerkiewne, udostępniło swe pomieszczenia na funkcjonowanie szkoły¹⁵.

Wybuch I wojny światowej diametralnie zmienił położenie Kościoła prawosławnego na ziemiach polskich. Istniejąca dotychczas sieć administracyjna uległa prawie całkowitemu zniszczeniu. Liczba osób wyznania prawosławnego na terenie odradzającego się państwa polskiego uległa zmniejszeniu. Zgodnie z postanowieniami Konstytucji marcowej Kościół prawosławny był uznawany przez państwo¹⁶, jednak wobec braku regulacji prawnych dotyczących jego funkcjonowania w praktyce życia

¹¹ *Вировская обитель*, [w:] Холмско-Варшавский Епархиальный Вестникъ, 1903, nr 42, s. 483.

¹² A. Bobryk, I. Kochan, *Ślady przeszłości. Historia i teraźniejszość Prawosławia na południowo-zachodnim Podlasiu w świadomości społecznej*, Siedlce 2010, s. 233.

¹³ M. Bołtryk, *Przy Cyryla i Metodego*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 2 (236) luty 2005, http://www.przeglądprawoslawny.pl/articles.php?id_n=812&id=8 (dostęp 12.12.2011).

¹⁴ Parafialne Towarzystwa Dobroczynności mogły funkcjonować w oparciu o postanowienia Synodu z 2 sierpnia 1864 r. Towarzystwa te miały za zadanie: dbać o wystrój i stan świątyni parafialnej; zapewnić środki niezbędne dla funkcjonowania parafii i kleru; troszczyć się o stan posiadania parafii; organizować nauczanie dzieci; prowadzić działalność charytatywną. Ponadto, zgodnie ze statusem zatwierdzonym przez Synod, Towarzystwa Dobroczynności mogły dokonywać zakupu nieruchomości, wznosić świątynie, szkoły, sierocinice.

¹⁵ A. Bobryk, I. Kochan, *Prawosławie w Siedlcach*, Siedlce 2007, s. 59.

¹⁶ Dz. U. z 1921 r. Nr 44, poz. 267.

codziennego nie przekładało się to na odbudowę struktur cerkiewnych. W myśl obowiązujących „Tymczasowych przepisów o stosunku rządu do Kościoła prawosławnego w Polsce” z dnia 30 stycznia 1922 r. władze państwowe były głównym organem decyzyjnym w zakresie, który powinien pozostawać w gestii Kościoła tj. tworzenia nowych stanowisk kapłańskich, zmian terytorialnych diecezji, parafii itd.¹⁷. Wobec powyższego normalizowanie życia religijnego okazało się złożonym i długotrwałym procesem, co znacząco utrudniał fakt, że Kościół prawosławny literalnie nadal funkcjonował w strukturach patriarchatu moskiewskiego. Wobec powyższego uzyskanie autokefalii stało się pierwszoplanowym zadaniem.

Działania na rzecz uzyskania samodzielności, mimo braku ich akceptacji przez patriarchat moskiewski¹⁸, zakończyły się 13 listopada 1924 r., w wyniku wydania dekretu, przez patriarchę ekumenicznego Konstantynopola Grzegorza VII. Uroczyste ogłoszenie autokefalii miało miejsce 17 września 1925 roku¹⁹. Od tego czasu Cerkiew w Polsce uzyskała niezależność w ramach Kościoła powszechnego. Uzyskanie autokefalii nie było jednak równoznaczne z dynamicznym rozwojem struktur administracyjnych Kościoła prawosławnego w Polsce bowiem nadal obowiązywały wspomniane „Tymczasowe przepisy...” . Niewątpliwie, taki stan rzeczy ograniczał funkcjonowanie Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (dalej jako PAKP) również w tych obszarach, które wymagały działań pomocowych zarówno w aspekcie duchowym jak i w wymiarze praktycznym.

Niezależnie jednak od istniejących ograniczeń działalności Kościoła prawosławnego w okresie dwudziestolecia międzywojennego podejmowane były inicjatywy mające na celu pomoc potrzebującym. W 1925 roku

¹⁷ Tymczasowe Przepisy o stosunku Rządu do Kościoła Prawosławnego w Polsce z 30 stycznia 1922 r., pkt. 17, [w:] Monitor Polski, nr 38; Szerzej zob.: A. Mironowicz, *Kościół prawosławny na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, Białystok 2005, s. 90-96.

¹⁸ Patriarchat moskiewski nadał Cerkwi w Polsce autokefalię ponad dwadzieścia lat później na mocy uchwały Synodu z 22 czerwca 1948 r.

¹⁹ Szerzej zob.: S.J. Langrod, *O autokefalii prawosławnej w Polsce. Studium z zakresu polskiej polityki administracji wyznaniowej*, Warszawa 1931; M. Zyzykin, *Autokefalia i zasady jej zastosowania*, Warszawa 1931; M. Papierzyńska-Turek, *Kościół prawosławny w latach 1918-1927. Sytuacja prawna i konflikty wewnętrzne*, [w:] Dzieje Najnowsze, nr 3/1976; D. Wysocka, *Autokefalia razy dwa*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 7(241) lipiec 2005, s. 19-20; *Autokefalia Kościoła prawosławnego w Polsce*, red. A. Mironowicz, U. Pawluczuk, P. Chomik, Białystok 2006.

rozpoczęło swą działalność Warszawskie Metropolitalne Towarzystwo Dobroczynności, które założyło m.in. Schronisko dla Kobiet Wiekowych w Warszawie przy ulicy Radzymińskiej²⁰. Aktywność dobroczynna PAKP w owym czasie realizowana była w obrębie poszczególnych parafii jak również działających przy nich bractwach. A. Mironowicz podaje, że w tym czasie funkcjonowało 18 bractw cerkiewnych, które prowadziły „biblioteki, chóry cerkiewne, sklepy, warsztaty, a także dbały o podniesienie poziomu życia religijnego i duchowego”²¹. Poza wspomnianą działalnością bractw ich aktywność ukierunkowana była na niesienie pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Przykładem takiej działalności skierowanej do najmłodszych była organizacja sierocińca przy cerkwi św. Jana Klimaka w Warszawie oraz pomoc charytatywna na rzecz prawosławnych dzieci²². Placówka ta powstała około 1935 roku, została urządzona w odzyskanym budynku parafialnym. Środki na funkcjonowanie sierocińca, w którego murach znalazło schronienie pięćdziesięcioro dzieci, przekazywało Prawosławne Metropolitalne Towarzystwo Dobroczynności, indywidualni darczyńcy oraz parafie warszawskie, które organizowały kolektki na ten cel²³. Dzieci były objęte nauczaniem na szczeblu szkoły podstawowej i gimnazjum. Ponadto uczestniczyły w koloniach letnich, pielgrzymkach i różnego rodzaju uroczystościach świątecznych.

Bractwa nawiązywały do tradycji pierwszych stowarzyszeń i choć były wpisane w historię Kościoła ich reaktywacja każdorazowo zależała od dobrej woli urzędników państwowych. Dopiero zapis w Statucie Wewnętrznym PAKP z 1938 roku uregulował kwestię istnienia bractw cerkiewnych. Ich działalność była ukierunkowana na „okazywanie miłosierdzia chrześcijańskiego”²⁴. W myśl znajdującego się w ww. dokumencie Statutu Parafialnego wierni poszczególnych parafii również

²⁰ Ks. H. Paprocki, *Działalność misyjna i charytatywna Kościoła prawosławnego w okresie międzywojennym (zarys problematyki)*, http://www.liturgia.cerkiew.pl/texty.php?id_n=103&id=114 (dostęp 12.12.2011).

²¹ A. Mironowicz, *Bractwa cerkiewne w Rzeczypospolitej*, Białystok 2003, s. 170.

²² A. Mironowicz, *Kościół prawosławny w Polsce*, Białystok 2006, s. 598.

²³ Ks. A. Misijuk, *Parafia Prawosławna św. Jana Klimaka w Warszawie na Woli* (<http://www.prawoslawie.pl/page/7,o-parafii> (dostęp 12.12.2011)).

²⁴ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 1938 o uznaniu Statutu Wewnętrznego Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, Dz. U. 1938 nr 103, poz. 679, s. 1553.

zostali zobowiązani do „rozwoju dobroczynności”²⁵. Rzeczywistość dwudziestolecia międzywojennego, w czasie którego stopniowo ulegały odnowieniu struktury Kościoła, była okresem, w którym działalność pomocowa w poszczególnych parafiach urzeczywistniała się głównie w opiece duszpasterskiej. Społeczności wiernych, które nie mogły oficjalnie funkcjonować nie były pozostawiane samym sobie, ponadto tam, gdzie była taka możliwość funkcjonowało również duszpasterstwo specjalne w postaci np. kapelaństwa wojskowego, więziennego czy szpitalnego. Przykładowo ks. protojerej Włodzimierz Wieżański w latach 1922-1927 był dziekanem IV Korpusu w Łodzi, równolegle w latach 1924-1927 pełnił obowiązki w V Korpusie w Krakowie. Następnie w latach 1927-1933 był dziekanem VIII Korpusu w Toruniu niosąc jednocześnie posługę w więzieniu oraz szpitalu. W roku 1933 uzyskując emeryturę wojskową został proboszczem parafii pw. Trójcy Świętej w Siedlcach pełniąc jednocześnie obowiązki kapelana więziennego.

Nie należy również zapominać o klasztorach, które wzorem *Bazyliady* były ostoją nie tylko życia duchowego skupiającego się wokół cerkwi ale także niosły pomoc potrzebującym. Taką działalność prowadził m.in. klasztor św. Onufrego w Jabłecznej otaczając opieką osoby stare stanu duchownego i sieroty. Wychodząc z rozumienia pomocy jako pomocy również danej na drodze rozwoju klasztor prowadził także szkołę psalmistów i udostępniał swoje zbiory biblioteczne²⁶.

Wybuch drugiej wojny światowej ponownie zdeorganizował względnie ustabilizowane życie wyznawców prawosławia na terenie Polski. Zakończenie działań wojennych nie unormowało tej sytuacji. Działalność Cerkwi poddawana była różnym presjom ze strony władz państwowych. W roku 1947 wierni zamieszkujący środkowe i południowowschodnie tereny kraju zostali objęci akcją „Wisła”, co znacząco wpłynęło na pogorszenie struktur parafialnych. W tych niewątpliwie trudnych warunkach działalność dobroczynna Kościoła prawosławnego uwidaczniała się w indywidualnych aktach płynących z chrześcijańskiego miłosierdzia, organizacji edukacji religijnej dzieci i młodzieży oraz w reaktywacji Kasy

²⁵ Tamże, s. 1576.

²⁶ U. Pawluczuk, *Życie monastyczne w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Kościół prawosławny w dziejach Rzeczypospolitej i krajów sąsiednich*, red. P. Chomik, Białystok 2000, s.162-163.

Emerytalnej Duchowieństwa Prawosławnego, wbrew temu, że na jej funkcjonowanie nie uzyskano zgody władz państwowych²⁷. Do lat osiemdziesiątych XX wieku, wobec trudnego położenia w jakim znajdował się PAKP, oficjalne prowadzenie działalności pomocowej w odpowiedzi na palące kwestie społeczne było niemalże niemożliwe.

A. Mironowicz podaje, że w tym czasie nie funkcjonowały bractwa cerkiewne²⁸, w których aktywność w przeszłości było wpisane wspieranie osób potrzebujących. Tymczasem w „Wiadomościach Cerkiewnych” z 1961 zamieszczona jest informacja na temat istnienia bractwa cerkiewnego w Warszawie, przy soborze św. Marii Magdaleny²⁹. Bractwo to prowadziło schronisko dla starych, samotnych kobiet wyznania prawosławnego przy ulicy Stalowej 12. We wspomnianym roku w placówce przebywało 10 osób. Z wiadomości tych wynika, iż schronisko musiało już jakiś czas funkcjonować, bowiem w opisie znajduje się informacja o przeprowadzonym kapitalnym remoncie, w czasie którego pomalowano ściany okna i drzwi, ponadto urządzono nową kuchnię. Wymieniono również sienniki i pościel. Ogromnym zaangażowaniem w całokształt prac wykazał się cerkiewny starosta G. I. Kozakow. Szczególnym dniem dla mieszkanki schroniska było święto jego patronki - św. Barbary. W tym dniu, po liturgii sprawowanej w cerkwi, w schronisku odsłużono molebień z akafistem a następnie miał miejsce poczęstunek. Na koniec spotkania mieszkanki otrzymały drobne upominki. Poza notatką w ww. czasopiśmie nie odnaleziono dodatkowych informacji na temat funkcjonowania owego schroniska.

W roku 1968 rozpoczął pracę Fundusz Socjalny Warszawskiej Metropolii Prawosławnej nawiązujący do tradycji istniejącej w okresie dwudziestolecia międzywojennego Kasy Emerytalnej dla duchownych. Fundusz ten, istniejący do dnia dzisiejszego, w swą działalność ma wpisana pomoc duchownym i psalmistom w stanie spoczynku, pomoc wdowom i sierotom po osobach duchownych i psalmistach oraz pomoc ww. w „przypadku szczególnych zdarzeń losowych (pożar, obłożna choroba,

²⁷ Informacja podana za: *Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce*, 1-2, 1947, s. 23.

²⁸ A. Mironowicz, *Bractwa cerkiewne...*, s. 178.

²⁹ *В Свято-Варваринском убежище*, [w:] *Церковный Вестник*, 1/1962, s. 13-14.

itp.)”³⁰. Aktualnie z pomocy Funduszu, którego główny dochód stanowią ofiary wiernych w poszczególnych parafiach, korzystają 73 osoby.

Poważne zmiany w zakresie swobody funkcjonowania różnych wyznań, w tym Cerkwi prawosławnej, zaszły na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Było to związane z demokratyzacją systemu w Polsce. W tym czasie usunięto ograniczenia administracyjne dotyczące funkcjonowania różnych wyznań oraz unormowano wzajemne relacje między nimi a państwem. Ustawa dotycząca Kościoła prawosławnego została przyjęta 4 lipca 1991 roku z inicjatywy grupy posłów, na czele z Eugeniuszem Czykwinem. i senatorów. Kontrowersje podczas obrad budziła głównie kwestia własności cerkwi pounickich. Podczas głosowań nie było dyscypliny klubowej. Dążono przede wszystkim do uregulowania wzajemnych relacji. Niewątpliwie jednak należy zauważyć, iż odbyło się to przy pewnych wahaniach ze strony części parlamentarzystów, np. senator Włodzimierz Bojarski żądał wprowadzenia języka polskiego do nabożeństw oraz gwarancji wierności hierarchii wobec państwa polskiego. Nie przyjęto także ostatecznych uregulowań dotyczących spraw majątkowych związanych z utraconymi świątyniami. Był to jednak akt prawny, który normalizował położenie Cerkwi, stwarzając dobre warunki do rozwoju społeczności prawosławnej.

W nowych warunkach zniesiono ograniczenia dotyczące tworzenia parafii, budowy nowych obiektów sakralnych, nauczania religii, działalności wydawniczej, czy też swobodnych kontaktów z bratnimi Kościołami prawosławnymi w innych krajach. W ślad za tym zaczęto tworzyć nowe diecezje, co w znaczący sposób usprawniało pracę duszpasterską i intensyfikowało rozwój instytucjonalny struktur cerkiewnych. Rozwój PAKP zaowocował również rozwojem w obrębie działalności pomocowej. Zaczęły powstawać ośrodki, których naczelną zasadą stała się szeroko pojęta działalność wspomagająca na rzecz różnych osób niezależnie od ich statusu społecznego, pochodzenia czy wykształcenia.

³⁰ Statut Funduszu Socjalnego Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w Rzeczypospolitej Polskiej, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 2 (171)/2004, s. 12-13; Prośba Funduszu Socjalnego Warszawskiej Metropolii Prawosławnej (<http://www.orthodox.pl/apele/prosba.htm>) (dostęp 12.12.2011).

Aktualnie w PAKP, na podstawie przepisów ustawy z dn. 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego³¹, działa 8 ośrodków miłosierdzia mających osobowość prawną. Centralnym jest Prawosławny Metropolitalny Ośrodek Miłosierdzia „ELEOS” w Warszawie. Zgodnie z zapisem w statucie: „Celem nadrzędnym ELEOS jest działalność charytatywna i humanitarna w zakresie potrzeb duchowych i materialnych człowieka, wypływająca z ewangelicznego przykazania miłości i mająca na uwadze godność każdej osoby ludzkiej bez względu na jej wyznanie, światopogląd, narodowość, rasę i przekonania”³². Ponadto funkcjonują: Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Warszawsko – Bielskiej; Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Białostocko-Gdańskiej; Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Łódzko-Poznańskiej w Krakowie; Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej we Wrocławiu; Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Przemysko-Nowosądeckiej w Gładyszowie; Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Lubelsko-Chełmskiej oraz Ośrodek Miłosierdzia działający przy Prawosławnym Ordynariacie Wojska Polskiego w Warszawie. Obszarem działań poszczególnych ośrodków są diecezje, na terenie których powstały, co w praktyce oznacza, że nie ma obszaru na terenie naszego kraju nie objętego działalnością pomocową, poza tym często sięga poza jego granice.

W ośrodkach miłosierdzia funkcjonujących w PAKP najliczniejszą grupę zinstytucjonalizowanych form pomocy stanowią domy opieki. Działają one na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r., zgodnie z którą poza jednostkami samorządu terytorialnego również „ Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia”³³ mogą prowadzić domy pomocy społecznej, po uzyskaniu zezwolenia wojewody. Aktualnie funkcjonują następujące placówki:

- Prawosławny Dom Opieki w Grabarce,
- Prawosławny Dom Opieki “Betania” w Stanisławowie,
- Prawosławny Dom Opieki „Samarytanin” w Hajnówce,

³¹ Dz.U. nr. 66 poz. 227 wraz z późn. zm.

³² *Statut Prawosławnego Metropolitalnego Ośrodka Miłosierdzia ELEOS*, Rozdział II Cele, zadania i metody działania ELEOS § 6, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 1 (194)/2006, s. 12-13.

³³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593, art. 57, 2.

Prawosławny Dom Opieki w Trześciance,
Prawosławny Dom Opieki „Arka” w Koźynie,
Dom Opieki Św. Stefana w Jeleniej Górze,
Prawosławny Dom Pomocy Społecznej w Lublinie.

Placówki w miejscowościach: Grabarka, Hajnówka, Koźn, Stanisławów i Trześcianka funkcjonują w ramach Fundacji „Eleos”, powstałej w roku 2008, której założycielami są JE Sawa Metropolita Warszawski i całej Polski oraz JE Jerzy, Biskup Siemiatycki³⁴. Z tego tylko dom w Stanisławowie został wzniesiony jako placówka opiekuńcza pozostałe budynki zostały przekształcone z tych, które spełniały funkcje oświatowe (szkoła w Grabarce i Trześciance³⁵), lecznicze (szpital w Hajnówce) oraz resocjalizacyjne (więzienie w Koźynie³⁶).

Stanisławowska placówka jest najstarszą z wymienionych. Inicjatywę jej budowy podjął śp. Metropolita Bazyli w roku 1979. Ostatecznie dom zaczął funkcjonować w 1994. Aktualnie zamieszkują w nim 23 osoby³⁷. Kolejnym dom powstał w Hajnówce działa od 1998 roku. „Samarytanin” dysponuje czterema budynkami z czego aktualnie dwa są wykorzystywane na potrzeby domu opieki, jeden służy jako baza dydaktyczna dla Studium Psalmistów. Czwarty budynek po przeprowadzeniu prac remontowych wzbogaci dom o kolejne miejsca dla pensjonariuszy, których aktualnie jest 55. Jest to obecnie największy zinstytucjonalizowany ośrodek pomocy funkcjonujący w ramach PAKP. Miejsca dla 17 pensjonariuszy znajdują się w domu w Trześciance działającego od 2001 roku³⁸. Placówka w Grabarce, która zapewnia opiekę 20 mieszkańcom, rozpoczął swą działalność w 2003

³⁴ *Eleos - charytatywna organizacja Kościoła Prawosławnego w Polsce*, (<http://www.siemiatytcze.com.pl/index.php/archiwum/1500-eleos-charytatywna-organizacja-kosciola-prawoslawnego-w-polsce> (12.12.2011)); ks. A. Ostapkowicz, *Spotkanie Fundacji Charytatywnej Eleos*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 1 (254)/2011, s. 11.

³⁵ Zob. A. Radziukiewicz, *Od szkoły do domu opieki*, [w:] *Przegląd Prawosławny*, nr 11 (209) listopad 2002, s. 27-27.

³⁶ A. Radziukiewicz, *Domy opieki mogą działać*, [w:] *Przegląd Prawosławny*, nr 1 (307) styczeń 2011 (http://www.przegladprawoslawnny.pl/articles.php?id_n=2464&id=8 (dostęp 12.12.2011)).

³⁷ Dane z 9 grudnia 2011 r.

³⁸ Ks. Ihumen dr Paisjusz Martyniuk, *Uroczystości poświęcenia Prawosławnego Domu Opieki Społecznej w Trześciance*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 10 (143)/2001, s. 4-5; ks. P. Łapiński, *Podwójna uroczystość w Trześciance*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 11 (264)/2011, s. 6.

roku. Nieruchomość została przekazana nieodpłatnie na rzecz domu opieki przez Radę Gminy w Nurcu Stacji³⁹. W związku z brakiem wystarczających środków finansowych przez wiele lat trwał proces adaptacji budynku⁴⁰. Ze względu na bliskość Świętej Góry jest to wyjątkowa placówka dla wyznawców prawosławia, którzy znaleźli tam swój drugi dom⁴¹. Ostatni z funkcjonujących w ramach fundacji Eleos dom „Arka” w Koźynie został poświęcony w grudniu 2002 roku. Dysponuje on 40 miejscami w pokojach jedno i dwuosobowych⁴². W roku 2009 ośrodki działające w ramach Fundacji „Eleos” zapewniały opiekę 150 mieszkańcom⁴³.

Poza placówkami pozostającymi w gestii „Eleosu” funkcjonują dwa domy opieki działające w ramach diecezjalnych ośrodków miłosierdzia. Prawosławny Dom Opieki pw. św. Apostoła Pierwszego Męczennika i Arcydiakona Stefana w Jeleniej Górze działa od roku 1990. W roku 2010 została powołana Fundacja św. Stefana, której głównym celem jest wspomaganie rozwoju placówki, mającej „kształcić, wychowywać i pomagać ludziom różnych wyznań, narodowości i kultur”⁴⁴. Aktualnie dom nie prowadzi całodobowej opieki, w działalność placówki wpisane są: sympozja naukowe; zielone szkoły; obozy dla dzieci i młodzieży; wczasy dla emerytów i rencistów; kursy językowe; warsztaty muzyczne⁴⁵. W roku 2010 w murach ww. ośrodka reaktywowano szkołę cerkiewnosłowiańskiego przeznaczoną dla psalmistów⁴⁶. Prawosławny Dom Pomocy Społecznej w Lublinie, podlegający Ordynariuszowi Prawosławnej Diecezji Lubelsko – Chełmskiej, działa od 2003 roku. Jest to jedyna placówka całodobowej pomocy działająca w ramach PAKP, w której

³⁹ *Budynki dla Prawosławnego Ośrodka Miłosierdzia*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 9 (199)/1999, s. 7.

⁴⁰ o. Ignacy (Pytel), *W Grabarce stoi nasz dom*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 4 (262) kwiecień 2007, s. 22.

⁴¹ A. Matreńczyk, *Był bardzo potrzebny*, [w:] Przegląd Prawosławny nr 10(220) październik 2003 (http://www.przegladprawoslawny.pl/articles.php?id_n=487&id=8 (dostęp 12.12.2011)).

⁴² Szerzej w: *Eleos – domy opieki społecznej* (<http://www.old.cerkiew.pl/eleos/dos.php> (dostęp 12.12.2011)).

⁴³ A. Radziukiewicz, *Domy opieki...* (http://www.przegladprawoslawny.pl/articles.php?id_n=2464&id=8 (dostęp 12.12.2011)).

⁴⁴ A. Czerewacka, *Kolejna prawosławna fundacja*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 3 (244)/2010, s. 8.

⁴⁵ Zob. <http://cieplice.cerkiew.pl/?/site/news> (dostęp 12.12.2011).

⁴⁶ A. Rydzanicz, *Dom z misją*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 3(309) marzec 2011 (http://www.przegladprawoslawny.pl/articles.php?id_n=2520&id=8 (dostęp 12.12.2011)).

80% wydatków na utrzymanie pochodzi z budżetu miasta. Dysponuje 26 miejscami⁴⁷ dla osób starych i przewlekle somatycznie chorych (w momencie rozpoczęcia działalności dom dysponował 22 miejscami)⁴⁸.

Wszystkie ww. placówki zinstytucjonalizowanej pomocy są dostosowane do wymogów stawianych przez Unię Europejską. Spełnienie standardów unijnych jest jednoznaczne z uzyskaniem zezwolenia na działalność na czas nieokreślony. Wiele placówek funkcjonujących na terenie naszego kraju nie spełnia tych wymogów⁴⁹. Zgodnie z rozporządzeniem ministra polityki społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej⁵⁰ placówka uzyskująca zgodę na funkcjonowanie bezterminowe m.in. musi być pozbawiona barier architektonicznych, wyposażona w windę w przypadku budynków piętrowych. Poza odpowiednio wyposażonymi pomieszczeniami mieszkalnymi o powierzchni minimum 9 m² w przypadku pokoi jednoosobowych i 6 m² na mieszkańca w pomieszczeniach wieloosobowych. W domu pomocy społecznej winny znaleźć się pokoje dziennego pobytu, jadalnia, gabinet medycznej pomocy doraźnej, pomieszczenia do terapii i rehabilitacji, kuchenka pomocnicza, pomieszczenie pomocnicze do prania i suszenia, pokój gościnny i kaplica. Poza ww. brakiem barier architektonicznych pomieszczenia sanitarne powinny być przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Placówki całodobowe zapewniają mieszkańcom pełne wyżywienie z uwzględnieniem indywidualnych diet zgodnych ze wskazaniami lekarskimi. Ponadto w razie konieczności mieszkańcom zapewnia się odzież, obuwie oraz środki czystości. Zgodnie z ustawą na terenie placówki organizowane są różne formy terapii zajęciowej udostępnia się zbiory biblioteczne organizuje życie kulturalne. Możliwość

⁴⁷ Ks. M. Wiszniewski, *Liczy się przede wszystkim człowiek* (<http://www.lublin.cerkiew.pl/page.php?id=169> (dostęp 12.12.2011)).

⁴⁸ Ks. M. Kochan, *Otwarcie Prawosławnego Domu Pomocy Społecznej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 7 (164)/2003, s. 10-11.

⁴⁹ Obecnie kryteriów ustawowych nie spełniają 24 placówki. Jest w nich prawie 2,6 tysiąca miejsc dla osób starszych, niepełnosprawnych lub przewlekle chorych (<http://wiadomosci.wp.pl/title,Domy-pomocy-spoecznej-nie-speiniaja-wymogow-UE,wid,12141451,wiadomosc.html?icaid=1d8a7> (dostęp 12.12.2011)).

⁵⁰ Dz. U. Nr 217/2005 poz.1837, § 6.

kontakty z kapłanem, psychologiem. Umieszczenie w DPS przysługuje osobie, która wymaga całodobowej opieki.

Z informacji zawartych w „Wiadomościach Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” wynika, że w Białymstoku-Dojlidach ma powstać kolejna placówka opiekuńcza. Dom Spokojnej Starości św. Proroka Eliasza ma mieścić się w budynku katechetycznym, który wymaga wielu nakładów finansowych do przeprowadzenia jego adaptacji. Zbieraniem środków na ten cel zajmuje się Koło Przyjaciół ww. domu⁵¹.

Innymi formami pomocy organizowanymi w ramach PAKP, których dorobek można uznać za znaczący są ośrodki dla dzieci i młodzieży działające w ramach Prawosławnego Ośrodka Miłosierdzia Diecezji Białostocko - Gdańskiej „Eleos”. Aktualnie działają:

Świetlica socjoterapeutyczna przy ul. św. Mikołaja w Białymstoku,

Świetlica socjoterapeutyczna przy ul. Duboisa w Białymstoku,

Świetlica socjoterapeutyczna przy ul. Warszawskiej w Białymstoku,

Specjalistyczna placówka opiekuńczo – wychowawcza wsparcia dziennego przy ul. św. Proroka Eliasza w Białymstoku,

Specjalistyczna placówka opiekuńczo – wychowawcza wsparcia przy ul. Dojnowskiej w Białymstoku,

Świetlica środowiskowa w Supraślu.

Każda z wymienionych placówek⁵² prowadzi swą działalność w dniach od poniedziałku do piątku. W zależności od organizacji planu ramowego w godzinach od 12 do 19 dzieci i młodzież z rodzin dysfunkcyjnych w wieku od 7 do 15 lat otoczone są profesjonalną opieką, w ramach której jej odbiorcy mają zapewnioną organizację zajęć indywidualnych, poświęconych wyrównywaniu szans edukacyjnych, oraz zajęć grupowych nastawionych na kreatywne wykorzystanie czasu wolnego⁵³. Palcówki

⁵¹ *Dom Spokojnej Starości w Białymstoku*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 2 (255)/2011, s. 19.

⁵² Świetlice Socjoterapeutyczne są placówkami opiekuńczo - wychowawczymi wsparcia dziennego, które działają w myśl przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 roku Nr 64, poz 593 z późniejszymi zmianami), ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia funkcji opiekuńczo - wychowawczych rodziny poprzez objęcie dzieci opieką i wychowaniem a także w myśl rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 roku w sprawie placówek opiekuńczo - wychowawczych (Dz. U. Z 2005 roku, Nr 37, poz.331).

⁵³ A. Matreńczyk, *Eleos drugi dom*, [w:] *Przegląd Prawosławny*, nr 7(193) lipiec 2001, s.14-15.

organizują także półkolonie oraz różnego rodzaju uroczystości z okazji świąt⁵⁴. Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Białostocko - Gdańskiej „Eleos” na terenie Białegostoku prowadzi także: jadłodajnię, która w okresie jesienno – zimowym codzienną pomocą otacza 40-50 bezdomnych i osoby w trudnej sytuacji materialnej⁵⁵; Punkt Pomocy Doróżnej; Punkt Konsultacyjny dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin. Niewątpliwie wdrażanie w życie ww. form pomocy nie byłoby możliwe bez wolontariuszy, którzy wspomagają działania prowadzone w ramach wspomnianego ośrodka⁵⁶.

Ośrodki powstałe z myślą o dzieciach i młodzieży działają również w Prawosławnym Ośrodku Miłosierdzia Diecezji Warszawsko-Bielskiej oraz Prawosławnym Ośrodku Miłosierdzia „Eleos” Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej, są to: Świetlica Dniennego Pobytu dla Dzieci i Młodzieży działająca przy Kole Parafialnym w Krzywcu; Świetlica Socjopsychologiczna „Hiob” w Warszawie; Świetlica dla Dzieci i Młodzieży w Przemkowie oraz świetlica socjoterapeutyczna przy Parafii Prawosławnej w Zielonej Górze. Należy również wspomnieć o ekumenicznej akcji charytatywnej „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”, w której również bierze udział PAKP⁵⁷.

Bogatą propozycję działań pomocowych oferuje również Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Przemysko-Nowosądeckiej. W jego ramach funkcjonuje Diecezjalny Ośrodek Charytatywno-Opiekuńczy w Gładyszowie⁵⁸. Placówka oferuje organizację wypoczynku oraz dostęp do bezpłatnej wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego⁵⁹.

⁵⁴ G. Karpiuk, *Zabawa choinkowa w Świetlicy Socjoterapeutycznej*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 3 (160)/2003, s. 7; M. Chomaniuk, *Dzień św. Mikołaja w Eleosie*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 2 (171)/2004, s. 7.

⁵⁵ Ks. A. Busłowski, *Konferencja PRE na temat wolontariatu*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 11 (168)/2003, s. 6.

⁵⁶ Szerzej na temat Prawosławnego Ośrodka Miłosierdzia Diecezji Białostocko - Gdańskiej Eleos oraz form pomocy organizowanych w jego ramach na stronie <http://www.eleos.pl/> (dostęp 12.12.2011).

⁵⁷ Ks. D. Sawicki, *Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom – Dzieciństwo bez przemocy*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 1 (206)/2007, s. 5.

⁵⁸ Ks. A. Barańczuk, *Poświęcenie domu charytatywnego w Gładyszowie*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 10 (239)/2009, s. 12.

⁵⁹ Zob. <http://www.eleos.gladyszow.org/> (dostęp 12.12.2011).

Zinstytucjonalizowana działalność pomocowa organizowana w PAKP nie jest wyłącznie celem nadrzędnym ośrodków miłosierdzia. Na uwagę zasługuje inicjatywa założenia hospicjum oraz warsztatów terapii zajęciowej w miejscowości Nowa Wola podjęta przez powołaną do tego celu Fundację „Podlaskie Hospicjum Onkologiczne”. Udział w tworzeniu oraz funkcjonowaniu działających warsztatów terapii zajęciowej, z których korzysta trzydzieści osób niepełnosprawnych w wieku od 18 do 64 lat, ma proboszcz tamtejszej parafii prawosławnej ks. Jarosław Szczerbacz⁶⁰.

Do działalności pomocowej należy zaliczyć także działalność bractw cerkiewnych oraz pozostałych fundacji. Prowadzenie i rozwój Niepublicznego Przedszkola oraz Szkoły Podstawowej w Białymstoku, działalność wydawnicza, aktywizacja społeczności lokalnej działania na rzecz dzieci i młodzieży to tylko niektóre z zadań realizowanych przez działające od 1986 roku Stowarzyszenia „Bractwo Prawosławne Świętych Cyryla i Metodego” w roku 2010⁶¹. W ramach Fundacji „OIKONOMOS”, której jednym z celów są działania w zakresie opieki społecznej⁶² funkcjonuje Akademia Supraska. Akademia dysponuje Domem Pielgrzyma⁶³ gdzie odbywają się liczne konferencje, szkolenia, warsztaty dla dzieci i młodzieży itd.

Również praca duszpasterzy sprawujących pieczę nad wierzącymi w poszczególnych parafiach wpisuje się w działalność pomocową. Szczególnym przykładem są ci, którzy pełnią specjalną posługę duszpasterską szczególnie skierowaną do osób dotkniętych chorobą czy też osadzonych. Aktualnie w PAKP funkcję kapelanów szpitalnych pełni 53

⁶⁰ Szerzej na ten temat w: A. Radziukiewicz, *Nowe wyzwanie w Nowej Woli*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 4 (298) kwiecień 2010

(http://www.przegladprawoslawny.pl/articles.php?id_n=2280&id=8 (12.12.2011));

A. Radziukiewicz, *Windowanie Nowej Woli*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 6(312) czerwiec 2011, s. 33-35; A. Radziukiewicz, *Wola pomocy*, [w:] Przegląd Prawosławny, nr 11(305) listopad 2010 (http://www.przegladprawoslawny.pl/articles.php?id_n=2423&id=8 (dostęp 12.12.2011)).

⁶¹ Serwis internetowy Bractwa, Sprawozdanie merytoryczne za rok 2010 (http://www.bractwocim.cerkiew.pl/sprawozdania/sprawozdanie_merytoryczne2010.pdf (dostęp 12.12.2011)).

⁶² Serwis internetowy Fundacji OIKONOMOS: <http://www.oikonomos.pl/page.php?id=38> (dostęp 12.12.2011).

⁶³ S. Krzyszuk, *Poświęcenie Domu Pielgrzyma i konferencja Akademii Supraskiej o śpiewie liturgicznym*, [w:] Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, nr 4 (221)/2008, s. 10-11.

duchownych a posługę w więzieniach i aresztach śledczych niesie 44 duchownych⁶⁴. Ponadto działa: Duszpasterstwo Akademickie; Duszpasterstwo Pracowników Służb Celnych i Skarbowych; Krajowe Duszpasterstwo Lekarzy Weterynarii; Krajowe Duszpasterstwo Pszczelarzy; Duszpasterstwo Związku Hodowców Koni; Duszpasterstwo Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczej Straży Pożarnej; Duszpasterstwo Policji; Duszpasterstwo Przedsiębiorców; Duszpasterstwo Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych.

Na uwagę zasługują również ośrodki kultury organizowane przez poszczególne diecezje. W nawiązaniu do szeroko pojętej pomocy oferują one wspieranie w rozwoju poprzez organizowanie różnego rodzaju odczytów, projekcji filmowych, wystaw etc. Dużą grupę odbiorców ww. spotkań stanowią osoby starsze, które dzięki ofercie ośrodków kultury mają możliwość konstruktywnego zagospodarowania czasu wolnego. Aktualnie funkcjonuje 13 takich ośrodków dysponujących odpowiednim zapleczem lokalowym⁶⁵.

Niewątpliwie, działania na rzecz potrzebujących powinny być wspomagane pracą duszpasterzy, wskazującą na obowiązek odpowiedzialności za własne życie, pokazującą możliwości rozwoju, wyzwalającą chęci do działania na rzecz drugiego człowieka. W rzeczywistości XXI stulecia Kościół stoi przed zadaniem kształtowania wyznawcy, którego pogłębiona refleksja religijna przejawiać się będzie przede wszystkim w wymiarze praktycznym, w miłosiernym stosunku do drugiego człowieka. Zwierzchnik PAKP dostrzega tę konieczność aktywności nie tylko na płaszczyźnie duchowej⁶⁶. Bp Jerzy (Pańkowski) wskazuje także, że „poczucie konieczności okazywania pomocy potrzebującym, musi być poczuciem Chrystusowym – a więc dobrowolnym i bezwarunkowym”⁶⁷. Otwarcie się na potrzeby drugiego człowieka, zaangażowanie w pracę charytatywną jest jedynym sposobem

⁶⁴ Dane z *Kalendarza Prawosławnego* na 2012 rok.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ A. Radziukiewicz, *Domy opieki...* (http://www.przeglądprawoslawny.pl/articles.php?id_n=2464&id=8 (12.12.2011)).

⁶⁷ Bp J. Pańkowski, *Duchowe podstawy posługi charytatywnej w Kościele prawosławnym*, [w:] *Cerkiewny Wiestnik*, nr 4/2008, s. 22.

przeciwdziałania problemom społecznym, tym istniejącym oraz tym, które niewątpliwie będą udziałem kolejnych pokoleń.

Summary

Helping a man in need has been an inherent part of Church's mission since its beginning. The clues concerning bringing help can be found in the Bible. The cradle of the organized forms of help was the Christian East which, as it is in the case of the Basilian history, have been an organization model until now. The Orthodox Church in Poland, after gaining autocephaly, was in a difficult situation, in which organized activity for people in need was difficult to accomplish. Nevertheless, in 1925, Warsaw Metropolitan Society of Charity began its activity, which throughout the interwar period took different initiatives being an answer to existing important social issues. About the full bloom of the aid activity as part of PAKP we can only talk referring to the present times. The beginning of the intensification of the Church's aid activity dates back to the 1990's. Limits concerning creating parishes, building new sacred buildings, teaching religion, publishing activity or free contacts with sister Orthodox Churches in other countries were abolished at that time. Following it, they started to build new dioceses which, in a considerable way, facilitated pastoral work and intensified institutional development of Orthodox structures. The development of PAKP within the aid activity resulted in the development of charity centers whose main rule is a broadly defined activity helping different people regardless of their social status, origin or education. As part of these means, there function institutions of round-the-clock care and institutions of protective-educational daily support for children and youth from dysfunctional families. Moreover, the aid activity should include special pastoral work and the activity of community centers as part of which people take action where help is perceived as help in development. In XXI millennium reality, the Church faces the task of shaping a believer whose deepened religious reflection will be displayed, first of all, in a practical dimension, in a merciful attitude towards other people.